

การปกครองในสมัยทวารวดี

ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับเรื่องราวในอาณาจักรทวารวดีนั้น มีหลักฐานร่องรอยที่พบน้อยมากแม้จะมีซากเมืองโบราณและศิลปกรรมที่แสดงให้เห็นความมั่งคั่งและรุ่งเรืองอย่างสูงก็ตาม แต่ไม่ปรากฏเรื่องราวรายละเอียดอะไรเลย ดังนั้นนักประวัติศาสตร์นักโบราณคดีจึงสันนิษฐานว่าการปกครองของอาณาจักรแห่งนี้คงจะแบ่งเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีพระราชปกครองและเป็นพันธมิตรที่ติดต่อกัน อาณาจักรทวารวดีเป็นอาณาจักรโบราณในประวัติศาสตร์ก่อนที่ชนชาติไทยเข้าครอบครองและเป็นใหญ่ในประเทศไทย ศิลปกรรมโบราณวัตถุและโบราณสถานที่ไ้ค้นพบนั้นแสดงว่าอาณาจักรทวารวดีมีความเจริญรุ่งเรืองมาก่อนในอดีตทั้งทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจและการปกครองอาจเป็นศูนย์กลางทางการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือในภูมิภาคแถบนี้ของโลก

การแผ่ขยายอิทธิพลของศิลปกรรมสมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖

สถานที่ไ้ค้นพบหลักฐานโบราณสถานและโบราณวัตถุ ซึ่งนักโบราณคดีและประวัติศาสตร์ได้พิสูจน์และสันนิษฐานแล้ว หลักฐานดังกล่าวที่ไ้ค้นพบในประเทศไทยในปัจจุบันมีอยู่ ๒๔ จังหวัด

๑. นครปฐม	ที่พระประโทนเจดีย์ เมืองกำแพงแสน
๒. สุพรรณบุรี	ที่เมืองอู่ทอง
๓. ราชบุรี	ที่ตำบลคูบัว
๔. กาญจนบุรี	ที่ตำบลหงส์ศึก
๕. เพชรบุรี	
๖. ชลบุรี	ที่พนัสนิคม
๗. ปราจีนบุรี	ที่เมืองศรีอัฐสะปุระ
๘. นครนายก	ที่เมืองพระรถ
๙. อโยธยา	
๑๐. สระบุรี	ที่หนองแขง และอู่ตะเภา
๑๑. ลพบุรี	ที่สมอคอน
๑๒. นครสวรรค์	ที่โคกไม้เถนและจินเสน

๑๓. พิจิตร
๑๔. เพชรบูรณ์ ที่เขาดมอรัทัน
๑๕. ลำพูน ที่หริภุญชัย
๑๖. เชียงใหม่
๑๗. นครราชสีมา ที่เมืองเสมา
๑๘. ชัยภูมิ
๑๙. มหาสารคาม
๒๐. ขอนแก่น
๒๑. กาฬสินธุ์ ที่เมืองฟ้าแดดสูงยาง ภูบ่อ และภูคาว
๒๒. สุราษฎร์ธานี
๒๓. นครศรีธรรมราช
๒๔. สงขลา

จังหวัดที่ไม่ได้ระบุสถานที่ไว้ หมายความว่าพบหลายแห่ง

โบราณวัตถุและโบราณสถานสมัยทวารวดีที่ไต่พบในจังหวัดต่าง ๆ นั้น ทำให้สันนิษฐานว่า อาณาเขตของกรุงทวารวดีน่าจะอยู่ในบริเวณหัวเมืองในจังหวัดภาคกลางมากกว่าภาคอื่น ๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ ซึ่งขุดพบโบราณวัตถุสมัยทวารวดีที่ใดบางนั้นคงจะเป็นเมืองที่ได้รับอิทธิพลของศิลปทวารวดีซึ่งแผ่ขยายออกไปจากส่วนกลางอาณาจักรทวารวดีที่อยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำแม่กลอง/มากกว่าจะเป็นเมืองในอาณาจักรทวารวดี เพราะถ้าหากอาณาจักรทวารวดีกว้างใหญ่โตถึงเช่นนั้น ก็จะต้องพบศิลปกรรมสมัยทวารวดีแผ่กระจายไปทั่วราชอาณาจักรไทย คงจะไม่พบแต่เฉพาะบางเมืองเช่นนั้นแน่ ซึ่งจะต้องทำการขุดค้นหาหลักฐานมาพิสูจน์กันต่อไป